

YUQUMLI KASALLIKLAR

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti

Dotsent. D.O.Nizamova

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti

Talabalar: D.S.Komilova, M.E.Xo'jamqulova

Annotatsiya: Ushbu maqolada yuqumli kasalliklar va ularga qarshi kurashish haqida umumiy ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Yuqumli kasallik, Tabobat ilmi, viruslar, sporadik kasalliklar.

Yuqumli kasalliklar insoniyatga qadim zamondan ma'lum. Chinchek, vabo, o'lat kabi xatarli yuqumli kasalliklar vaqti-vaqti bilan keng tarqalib, millionlab odamlarning yostig'ini quritgan. Yuqumli kasalliklarning kelib chiqish sabablari uzoq vaqt noma'lum bo'lib kelgan. Tabobat ilmining bobokaloni Abu Ali Ibn Sino (980-1037) o'zining —"Tibbiyot qonunlari" kitobida "Kasalliklardan ba'zilari yuqumli bo'ladi, bular qo'tir, chinchek, vabo isitmasi, yiringlagan yaralar kabi xastaliklardir".

Yuqumli kasalliklar deb, yuqumli (patogen) mikroorganizm bilan makroorganizm (odam, hayvon) o'rtasidagi tashqi muhit omillari ta'siri natijasida bo'lib o'tadigan munosabatlardan kelib chiqadigan kasallikka aytiladi. Infeksiya so'zi lotin tilidan olingan bo'lib, "ifloslanish" degan ma'noni anglatadi, tor ma'noda olinganda mikroorganizmning makroorganizmga kirishidir. Infeksiyon jarayon esa patogen omil kirgan organizmda yuz beradigan fiziologik va patologik o'zgarishlar yig'indisidir. Yuqumli kasalliklarni bakteriyalar, viruslar, soda jonivorlar, parazitlar, rikketsiyalar kabi mikroorganizmlar qo'zg'atadi. Yuqumli kasalliklar sog'lom odam yoki hayvonga bemor sog'lom mikroorganizmlar tashuvchilar, rekonvalessentlardan yuqishi mumkin. Yuqumli kasalliklar quyidagi yo'llar bilan tarqaladi: havo tomchi yo'li orqali; elementar yo'li; fekal-oral yo'li; kontakt yo'li; transmissiv yo'li; parenteral; suv orqali; transplazmalar yo'li orqali. Yuqumli kasalliklarning kechishida davriylik xos bo'lib, ular quyidagilardan iborat: yashirin inkubatsion davri; boshlang'ich yoki prodromal davri; avj olish davri; tuzalish (rekonvalesensiya) davri; sog'ayish davri;

Yuqumli kasalliklar tasnifi. Yuqumli kasalliklar qaysi muhitda tarqalishiga qarab 2ga bo'linadi. Faqat odamzodga xos bo'lgan kasalliklar antropoz kasalliklar deb ataladi. Bu kasalliklar faqat odamlarda uchraydi. Masalan: qizamiq, difteriya, ich terlama va boshqalar ana shu guruhga kiradi Yuqumli kasallikka yo'liqqan odamlarning ko'p yo'zligiga qarab, epidemiologik jarayonning turli xillari ajratiladi. *Sporadik kasalliklar.* Kasallikka yo'liqqan kishilar soni unchalik ko'p bo'lmaydi va bemorlar onda-sonda uchraydi. *Epidemiya*-yuqumli kasallikning bironta o'lka, viloyatda yoki mamlakatda keng tarqalib ketishi. *Pandemiya* - bir vaqtda

xalqaro miqyosda, ya'ni bir necha mamlakat va qit'alarda bironta yuqumli kasallikning keng tarqalib ketishi (masalan: xolera, gripp epidemiyalari). *Endemiya* - muayyan hududda bironta yuqumli kasallikning doimiy uchrab turishi aniqlangan kasalliklar antropoz kasalliklar deb ataladi. Bu kasalliklar faqat odamlarda uchraydi. Masalan: qizamiq, difteriya, ich terlama va boshqalar ana shu guruhga kiradi. *Ekzotik kasalliklar* - xorijdan keltirilgan yuqumli kasalliklar (masalan: bezgak, OITS kabilar) Yuqumli kasalliklarning profilaktikasi.

Yuqumli kasalliklarga qarshi kurashda amalda oshiriladigan chora-tadbirlarini shartli ravishda ikkiga bo'lish mumkin: umumiy chora-tadbirlar; maxsus chora - tadbirlar. *Umumiy chora* - tadbirlar davlat tomonidan amalga oshiriladi. Bunda aholi turmush sharoitini yaxshilash, tibbiy xizmatini takomillashtirish, odamlarning ishlash va dam olish sharoitlarini qulaylashtirish, uy-joy sharoitini talabga javob beradigan bo'lishi va shu kabi boshqa chora-tadbirlar ko'zda tutiladi. *Maxsus profilaktik chora-tadbirlar* sog'liqni saqlash tashkilotlari tomonidan amalga oshiriladi. Umumiy va maxsus chora-tadbirlar epidemiyaga qarshi va profilaktik chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi.

Profilaktik chora-tadbirlar uch yo'nalishda olib boriladi: infeksiya manbaini zararsizlantirish; kasallikning yuqish yo'llarini qirqish; odamlarda yuqumli kasalliklarda qarshi immunitet hosil qilish *Yuqumli kasalliklar profilaktikasi* epidemik jarayonning ikkinchi bosqichi, kasallikning yuqish yo'llarini qirqish katta muhim o'rin tutadi. Bu yo'nalishda bajariladigan profilaktik choralar 3 guruhga bo'linadi: sanitariya va gigiyenaga taalluqli chora-tadbirlar; dezinfeksiya, dezinseksiya, deratizatsiya Yuqumli kasalliklarga qarshi kurash bu aholining yuqumli kasalliklarga moyilligini kamaytirishdir, ya'ni organizmning immunitetini oshirishdir. Aholining umumiy kuch qudratini oshirishda ularning turmush sharoitlarini, moddiy imkoniyatlarini oshirish muhimdir. Bundan tashqari, odamlarni emlash yo'li bilan yuqumli kasalliklarga qarshi sun'iy immunitet hosil qilish alohida o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ramazonova R.A., Sadiqova X.A. Favqulodda vaziyatlar uchun tibbiy hamshira tayyorlash. O'quv qo'llanma. –T.: Yangi asr avlodi, 2006 .
2. Nurxo'jaev A.K., Yunusov M.Yu., Habibullayev I.X. Favqulodda vaziyatlar va muhofaza tadbirlari. O'quv qo'llanma. –T.: Yangi asr avlodi, 2001.
3. Muxitdinova O.M., Yusupov SH.T. Birinchi yordam ko'rsatish bo'yicha qo'llanma. –T.: Ibn Sino, 2003.
4. Qodirov E. Odam anatomiyasi. –T.: Ibn Sino, 2003.
5. Nazirov F.G. Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish. –T.: Ibn Sino, 2003,
6. Inomov Q. Hamshiralik ishlari asoslari. –T.: Ibn Sino, 2007.